

Met hoofd, hart en handen

Bevindingen van de commissie Meerjarigen van het Fonds voor Cultuurparticipatie

FONDS VOOR
CULTUR
PARTICIPATIE

oktober 2011

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Voor de periode 2009-2012 verzorgt het Fonds voor Cultuurparticipatie binnen een mandaat van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de subsidierelatie met 27 instellingen¹ die als ontwikkelinstellingen op het gebied van cultuureducatie, amateurkunst of culturele diversiteit deel uitmaken van de basisinfrastructuur (BIS).

Op basis van de Wet op het specifiek cultuurbeleid en rekening houdend met het advies van de Raad voor Cultuur heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) op 16 september 2008 besloten welke ontwikkelinstellingen op het gebied van cultuurparticipatie zijn toegelaten tot de basisinfrastructuur. Daarna heeft hij, per 1 januari 2009, het relatiebeheer voor de ontwikkelinstellingen op het gebied van cultuureducatie, amateurkunst en culturele diversiteit via een mandaat overgedragen aan het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP).

Als onderdeel van het relatiebeheer heeft het FCP de commissie Meerjarigen ingesteld die de opdracht heeft om de activiteiten van de instellingen te monitoren.

1.2. Werkwijze commissie

De commissie heeft in het kader van de monitoring van de meerjarig gefinancierde instellingen tussenbalansgesprekken gevoerd met deze instellingen en activiteiten bezocht.

De commissie heeft de tussenbalansgesprekken in gezamenlijkheid voorbereid. De gesprekken zijn vervolgens door een driekoppige delegatie van de commissie in wisselende samenstelling gevoerd. Voor de gesprekken werd gebruik gemaakt van een standaardagenda die de volgende hoofdonderwerpen voor het gesprek benoemde: terugblik op de uitvoering van het beleidsplan tot nu toe, de visie van de instelling op de toekomst en de bedrijfsvoering. Per gesprek c.q. per instelling werd deze agenda aangevuld met specifieke vragen van de commissie. De commissie baseerde zich daarvoor op informatie die aan de commissieleden beschikbaar werd gesteld via AIMS² en de ervaringen tijdens de bezoeken.

De commissie heeft ook kennisgenomen van de brief van staatssecretaris Zijlstra waarin hij zijn visie op het cultuurbeleid uiteenzet.³ Waar het relevant is richt de commissie haar aanbevelingen ook op de invulling die het FCP zal gaan geven aan de opdracht voor het fonds die in die brief is opgenomen, te weten:

“ Het Fonds voor Podiumkunsten en Cultuurparticipatie krijgt (...) een opdracht voor de volgende drie programma's:

- *Landelijk flankerend beleid ten behoeve van scholen, leraren en culturele instellingen binnen het programma Cultuureducatie met kwaliteit.*
- *Een programma talentontwikkeling gericht op de ondersteuning van jong talent in de fase voorafgaand aan het kunstvakonderwijs. Dit programma richt zich bijvoorbeeld op buitenschoolse projecten en concoursen.*

---

¹ Aan het begin van de subsidieperiode zijn 28 subsidierelaties overgedragen. Na fusie van de Stichting Violoprijs Iordens-Baronesse Sweets de Landas en de Stichting Davina van Wely tot de Stichting Nationale Violconcouren Iordens en Davina van Wely per 1 januari 2010 resteren er 27 subsidierelaties.

² AIMS staat voor Advanced Information Management Software een digitaal instrument dat door het FCP wordt ingezet voor de administratieve handelingen rond de verschillende subsidierelaties.

³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid, brief aan de Tweede Kamer d.d. 10 juni 2011

- *Een programma innovatie amateurkunst gericht op de actieve kunstbeoefening. Dit programma ondersteunt beoefenaars, verenigingen en instellingen bij het inspelen op de veranderingen in de kunstbeoefening zoals het rapport Toekomst Kunstbeoefening van het Sociaal en Cultureel Planbureau die schetst. Ook wordt binnen dit programma een aantal pilots gefinancierd in het kader van de uitvoering van het UNESCO-verdrag immaterieel erfgoed.”*

1.3. leeswijzer

Aangezien een eenduidige beoordelingsgrondslag ontbreekt (zie hoofdstuk 2) beperkt dit verslag zich tot een aantal bevindingen vanuit de gesprekken met en bezoeken aan de instellingen en aanbevelingen die op basis daarvan worden gedaan. De bevindingen en aanbevelingen hebben betrekking op:

- randvoorwaarden: werking huidige wet- regelgeving
- randvoorwaarden: bedrijfsvoering instellingen
- vakinhoudelijk functioneren instellingen: algemeen
- vakinhoudelijk functioneren instellingen: cultuureducatie nu en in de toekomst
- vakinhoudelijk functioneren instellingen: amateurkunst en sociaal artistieke projecten nu en in de toekomst
- vakinhoudelijk functioneren instellingen: ontwikkeling toptalent nu en in de toekomst

Per onderwerp zullen we eerst onze bevindingen weergeven, gevolgd door de conclusies die we daaruit hebben getrokken en aanbevelingen voor de toekomst.

2. Randvoorwaarden: werking huidige wet- regelgeving

2.1. bevindingen

De instellingen die deel uitmaken van de BIS op het gebied van cultuurparticipatie zijn zeer verschillend van aard. De grondslag waarop de BIS-instellingen subsidie ontvangen is een brede definitie van het begrip ontwikkelinstelling die niet verder is geoperationaliseerd. Hierdoor ontbreekt een eenduidige beoordelingsgrondslag en concrete handvatten om de instellingen systematisch met elkaar en in de tijd te kunnen vergelijken.

Er zijn geen kaders vastgesteld voor de omvang van de subsidies, in de vorm van een onder- of bovengrens of een maximaal aandeel. De verstrekte subsidies verschillen sterk in omvang en ook in het aandeel dat zij vormen van de totale begrotingen van de instellingen. Ongeveer 1/3 van de subsidierelaties heeft een omvang kleiner dan € 100.000,-, de gemiddelde subsidieomvang is € 186.336 per jaar, de kleinste subsidie is € 21.637 per jaar en de grootste subsidie is € 642.461 per jaar. Ongeveer 1/3 van de instellingen is voor meer dan 50% van zijn begroting afhankelijk van het FCP. De afhankelijkheid varieert van 7,9 % tot 98,2% en is gemiddeld 39 %.

Er wordt gewerkt met prestatieafspraken die zeer uiteenlopen, en waarbij de koppeling tussen de verstrekte subsidie en de verwachte prestaties niet altijd duidelijk is.

De huidige wet- en regelgeving werkt een intensief relatiebeheer in de hand vanuit zowel de instelling naar de subsidieverstrekker toe als andersom. Met name voor de instellingen betekent dit dat de administratieve belasting hoog is.

De vierjarige subsidie geeft de instellingen de benodigde rust en zekerheid om goed te kunnen functioneren als ontwikkelinstelling en te werken aan vernieuwende producten en werkwijzen. Bij een aantal instelling was merkbaar dat de voortdurende zoektocht naar voldoende middelen zo veel

capaciteit vraagt dat dit een negatieve invloed had op de uitvoering van de activiteiten die behoren tot de *core business* van de instellingen.

2.2. conclusies en aanbevelingen

De commissie raadt aan om bij de inrichting van toekomstige subsidieregelingen en programma's aandacht te besteden aan de doelgerichtheid van de subsidie en de administratieve lasten. Het maken van een heldere en logische prestatieafpraak aan het begin van een nieuwe subsidieperiode draagt voor zowel de instelling als het fonds bij aan een efficiënt en transparant verantwoordingsproces. Daarbij kan aan scherpte gewonnen worden door helder te benoemen tot welk aspect van de totale instelling het fonds en de instellingen zich met hun subsidie beperken. De opzet van de programma's van het fonds zien wij als goede voorbeelden van een effectieve en efficiënte werkwijze.

Wij vragen aandacht voor de verhouding tussen de subsidieomvang en de bovengenoemde administratieve lasten. Bij de kleinere subsidierelaties vinden wij deze verhouding uit balans. Deze disbalans heeft onder meer tot gevolg dat deze subsidies onvoldoende renderen als het gaat om het teweeg brengen van een ontwikkeling ten behoeve van cultuurparticipatie.

Wij vinden het belangrijk dat instellingen die geacht worden bij te dragen aan de ontwikkeling in de sector hiervoor de ruimte krijgen en zo min mogelijk worden geconfronteerd met de administratieve lasten die samenhangen met het voortdurend aanvragen van projectsubsidies en de bijbehorende verantwoordingslasten.

Wij pleiten nadrukkelijk voor:

- heldere doelafspraken aan de voorkant;
- rust, vertrouwen en ruimte in de uitvoering;
- een heldere verantwoordingssystematiek aan voor wat betreft de prestaties;
- het instellen van een ondergrens gerelateerd aan het uniform subsidiekader;
- het behoud van de mogelijkheid om meerjarige subsidies te verstrekken.

3. Randvoorwaarden: Bedrijfsvoering instellingen

3.1. bevindingen

Uit de gegevens van de instellingen komt naar voren dat de ontwikkelinstellingen op het terrein van cultuurparticipatie over het algemeen kleine, kwetsbare instellingen zijn. De 27 instellingen hebben gezamenlijk minder dan 100 FTE in vaste dienst. De kleine instellingen hebben vaak wel een grote infrastructuur van vrijwilligers en enthousiastelingen om zich heen die de uitvoering van veel activiteiten mogelijk maken. Op deze wijze kan met relatief weinig financiële middelen veel worden bereikt. Tegelijkertijd werd tijdens de gesprekken duidelijk dat het vakinhoudelijk functioneren bij de meeste instellingen zover voorop staat dat er (te) weinig aandacht is voor het doordacht besturen van de organisatie of het voeren van een duurzame bedrijfsvoering terwijl dat zeker in deze tijd van bezuinigingen broodnodig is.

De instellingen besteden aandacht aan *cultural governance*, maar in de meeste gevallen lijkt dit plichtmatig te gebeuren.

Een punt van aandacht is dat sommige instellingen werken met een Raad van Toezicht terwijl ze daar eigenlijk te klein voor zijn. Dit maakt niet alleen de invloed, maar ook de afhankelijkheid van de directeur-bestuurder groot, net als de kwetsbaarheid van de instelling.

3.2. conclusies en aanbevelingen

Voor de toekomst uit de commissie haar zorg over het voortbestaan van een aantal zeer waardevolle instellingen als het gaat om participatie. Het merendeel van de instellingen is sterk afhankelijk van subsidie voor het voortbestaan. Niet alleen de landelijke overheid, maar ook regionale en lokale overheden hebben minder middelen beschikbaar, en zelfs instellingen die stevig het bedrijfsleven aan zich weten te binden of een groot deel van hun inkomsten halen uit deelnemersopbrengsten geven aan dat hierin eerder achteruitgang dan vooruitgang geboekt wordt.

Op instellingsniveau ziet de commissie de noodzaak om meer dan ooit de samenwerking op te zoeken voor wat betreft de bedrijfsvoering. Binnen de BIS zijn er instellingen die inhoudelijk zoveel samenhang vertonen met andere instellingen (binnen of buiten de BIS) dat de vraag zich opdringt in hoeverre zij hun 'backoffice' taken kunnen samenvoegen of zelfs hun activiteiten (fusie). De commissie signaleert veel vragen en onzekerheid bij de instellingen over hun toekomst, maar ziet ook zeer innoverende bewegingen om de bedrijfsvoering achter het programma zeker te stellen.

De commissie hecht veel waarde aan de informatie en adviesmogelijkheden op het terrein van bedrijfsvoering en ondernemerschap die op landelijk niveau beschikbaar zijn. Instellingen krijgen te maken met een enorme uitdaging om hun bedrijfsvoering aan te passen om de gevolgen van de bezuinigingen te kunnen weerstaan. Wij vrezen dat veranderingen in de bedrijfsvoering van instellingen een dusdanig beslag doet op de beschikbare capaciteit en energie dat dit ten koste gaat van de inhoudelijke ambities op het terrein van cultuureducatie, talentontwikkeling en amateurkunst. Om er voor te zorgen dat zowel de inhoudelijke ambities als de veranderingen in de bedrijfsvoering voldoende aandacht krijgen is het zaak dat instellingen een beroep kunnen doen op specialisten en niet allemaal voor zichzelf het wiel uitvinden.

Ook zou er in de subsidiecriteria en –voorwaarden van toekomstige regelingen en programma's nadrukkelijker aandacht moeten zijn voor de bedrijfsvoering en het ondernemerschap van instellingen.

4. Vakinhoudelijk functioneren van instellingen

Alle instellingen kenmerken zich door een grote vakkundigheid en passie voor de artistieke inhoud en het publiek. De kwaliteit van de producten van welhaast alle instellingen is hoog te noemen. Ook de meerwaarde van instellingen die cultuureducatie als *core business* hebben, werd goed duidelijk. Vanuit hun kennis van zowel de culturele inhoud als de onderwijsomgeving zijn zij in staat om cultuureducatie naar een hoger plan te tillen en een voorbeeldfunctie te vervullen.

Uit de gesprekken en bezoeken kwam duidelijk naar voren dat de kwaliteit van een instelling nauw samenhangt met de kwaliteit van de directie en met het gegeven of de aard van de subsidie past bij de kerntaak van de instelling. Ook werd zichtbaar wanneer instellingen enigszins hebben 'toegeschreven en toegewerkt' naar de aard van de regeling of het advies van de Raad voor Cultuur zonder daadwerkelijk hun inhoudelijke koers en werkwijze op deze uitgangspunten te hebben gericht.

Niet alle disciplines zijn even sterk vertegenwoordigd in de regeling. Er is bijvoorbeeld maar één instelling opgenomen die actief is op het terrein van beeldende kunst. Wel zijn diverse niches vertegenwoordigd zoals improvisatie en activiteiten specifiek voor strijkinstrumenten of jonge violisten.

5. Vakinhoudelijk functioneren van instellingen: cultuureducatie nu en in de toekomst

De inhoud en opbrengst van het onderwijs staan al enkele jaren ter discussie. Kinderen, ouders, leerkrachten en schooldirecties komen bijeen om vernieuwing te organiseren in het huidige

schoolstelsel. In het onderwijsbeleid wordt gezocht naar manieren om talent in het onderwijs beter tot uiting te laten komen. Leren heeft te maken met begrip, geheugen en bezieling. Kunst kan helpen om anders te leren kijken. Kunst betreft mensen bij een complexe manier van denken, waarbij voortdurend gekeken wordt met verschillende perspectieven. Kunstvormen betrekken in het onderwijs verbreedt de toegang tot het schoolse leren en stelt kinderen in staat te ontdekken wie ze zijn. Naar de toekomst toe hechten wij met het Fonds voor Cultuurparticipatie, de staatssecretaris en de Raad voor Cultuur zeer aan educatie en de 'onderzoekende houding en open blik' die kinderen daardoor ontwikkelen. Cultuuronderwijs kan bijdragen aan de uitdagingen waar het lerende kind en de school voor staan zoals het ontwikkelen van creativiteit en zelfbewustzijn.

5.1. bevindingen

Met het verdwijnen van de cultuurkaart, het failliet van steunfuncties voor het onderwijs, bezuinigingen van lokale en regionale overheden en de gevolgen daarvan voor centra voor de kunsten en muziekscholen, en de focus van het onderwijs op taal en rekenen, is de infrastructuur voor cultuureducatie kwetsbaar.

In de bovengenoemde visie van staatssecretaris Zijlstra wordt educatie een criterium voor de basisinfrastructuur. Alle instellingen moeten een visie op cultuureducatie geven en daarbij ingaan op de activiteiten die zij op dit vlak ontplooiën. Er is echter, met uitzondering van FCP en het nieuw te vormen kennisinstituut⁴, geen ruimte meer in de basisinfrastructuur voor instellingen die cultuureducatie als kernfunctie hebben.

Uit de gesprekken met de ontwikkelinstellingen blijkt dat een duurzaam effect op de kinderen met name is bereikt in de werkwijze met programma's die samen met het onderwijs ontwikkeld zijn en aansluiten bij de vraag die de leerkracht in de klas heeft. Veel instellingen uit de BIS hebben echter geen band met het onderwijs en ontwikkelen hun producten niet in samenwerking met deze sector. Wij vrezen dat de cultuureducatieve programma's van deze instellingen vaak niet meer zullen zijn dan een oppervlakkig project als onderdeel van de marketing- en PR-activiteiten rond voorstellingen en tentoonstellingen. Dit staat haaks op het streven van het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit' om versnippering tegen te gaan en te streven naar doorgaande leerlijnen en goed onderbouwde programma's en projecten.

De meerwaarde van de organisaties die nu binnen de basisinfrastructuur actief zijn als ontwikkelinstelling op het gebied van educatie zit met name in de nieuwe werkwijzen in aanvulling op het ruim voorhanden zijnde traditionele aanbod van lokale en regionale culturele instellingen.

De ontwikkelinstellingen verschillen echter in de mate waarin zij daadwerkelijk nieuwe werkwijzen ontwikkelen en in de aandacht die zij hebben voor het vastleggen en overdraagbaar maken hiervan. Het daadwerkelijk in gang zetten van een ontwikkeling die verder gaat dan de eigen instelling blijkt voor veel instellingen lastig. Een deel van de instellingen is met name bezig met producerende activiteiten en in aantal gevallen gaat het dan om producties die vooral lokaal plaatsvinden. De commissie is van mening dat deze laatste categorie, lokaal producerende instellingen, niet ondersteund zouden moeten worden door een landelijk stimuleringsfonds als het Fonds voor Cultuurparticipatie. De weinige instellingen die met een innovatieve werkwijze daadwerkelijk ontwikkelingen in gang zetten in de sector moeten gekoesterd worden.

---

⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Meer dan Kwaliteit: een nieuwe visie op het cultuurbeleid, brief aan de Tweede Kamer d.d. 10 juni 2011: "Er komt in de plaats van de bestaande instellingen Kunstfactor en Cultuurnetwerk één kennisinstituut voor amateurkunst en cultuureducatie."

5.2. conclusies en aanbevelingen cultuureducatie

In de landelijke infrastructuur is niet méér educatie nodig, maar een heldere taakverdeling die beschrijft wie wat doet op regionaal niveau én een programma gericht op het vergroten van de kwaliteit van cultuureducatie. Hierbij moeten twee niveaus onderscheiden worden:

1. extra mogelijkheden voor voorbeeldstellende, ambitieuze, goed doordachte programma's voor schoolgebonden cultuuronderwijs met kwaliteit die zijn ontwikkeld binnen regionale allianties van onderwijs- en cultuurinstellingen waarin sprake is van co-creatie. Voor deze programma's is het van belang dat er sprake is van leerroutes zonder hiaten en van een programmatische aanpak waarmee versnippering wordt tegengegaan;
2. stimuleren van nieuwe ontwikkelingen via verdiepingsprogramma's die gericht zijn op kwaliteit door te investeren in de beschikbare vakkundigheid en de vaardigheden van de direct betrokkenen uit de onderwijs- en cultuursector en de samenwerking tussen hen.

De commissie is geen voorstander van educatie als algemene voorwaarde voor alle culturele instellingen die door het rijk of andere overheden gefinancierd worden. Vanuit onze ervaring met de ontwikkelinstellingen uit de BIS zien wij dat de kracht van instellingen ligt bij de taak die past bij hun identiteit. Een aanpak waarbij er met scholen wordt gewerkt aan een langlopend programma voor kinderen vraagt om specifieke expertise, samenwerking en inzet. De commissie wijst op het benutten van instellingen die cultuureducatie als kerntaak hebben om cultureel aanbod van (landelijk of decentraal ondersteunde) cultuurproducerende instellingen te verbinden aan het onderwijs.

Om ervoor te zorgen dat de opbrengsten van het bovengenoemde programma maximaal renderen is het belangrijk dat het fonds heldere afspraken maakt met het nieuw te vormen kennisinstituut cultuurparticipatie. De commissie vindt het belangrijk dat de domeinen flankerend beleid en kennis goed op elkaar aansluiten zodat de opgedane praktijkervaringen goed kunnen worden benut voor het ontwikkelen van kennis en de overdracht daarvan aan andere instellingen.

Gelet op de dynamiek die het programma in gang moet gaan zetten is het van belang dat er binnen (de samenwerking tussen het fonds en) het kennisinstituut voldoende ruimte is voor het flexibel inspringen op nieuwe ontwikkelingen. Wij pleiten voor een flexibel budget om innovaties op inhoudelijk en bedrijfsmatig vlak te ondersteunen. Hierbij wordt aangesloten bij wat er vanuit de sector opkomt en wat toegevoegde waarde heeft voor anderen.

Wij adviseren het Fonds Cultuurparticipatie om zijn aandeel in het landelijke programma 'Cultuureducatie met kwaliteit' te voorzien van de volgende ingrediënten:

- stimuleren van de ontwikkeling van vernieuwende activiteiten op regionaal en lokaal niveau die
  - o aansluiting vinden bij het leerproces van kinderen;
  - o uitgaan van een doordachte, programmatische aanpak met leerlijnen zonder hiaten;
  - o gericht zijn op het vergroten van de didactische vaardigheden van de betrokkenen uit de cultuursector en het vergroten van de culturele vaardigheden van de betrokkenen uit het onderwijs en uiteindelijk op het verbeteren van de samenwerking tussen alle betrokkenen;
  - o bij voorkeur gebaseerd zijn op een gedragen theoretische grondslag;
  - o bij voorkeur zijn ontwikkeld binnen allianties van culturele instellingen en onderwijsinstellingen.
- het in samenwerking met het nieuw te vormen kennisinstituut faciliteren van kennisoverdracht via de verspreiding van *best practices*, onderzoeksresultaten en handreikingen voor scholen, docenten en culturele instellingen.

6. Vakinhoudelijk functioneren van instellingen: amateurkunst en sociaal-artistieke projecten nu en in de toekomst

Daar waar een aanraking en/of verdieping met kunst en cultuur in het onderwijs heeft plaatsgevonden, is verdere ontwikkeling buiten school van belang.

Een toenemend aantal mensen in Nederland dat buiten de geijkte kaders actief kunst beoefent wijst op een groeiende behoefte. Onderzoek van Pine en Gilmore wijst uit dat mensen steeds nadrukkelijker zoeken naar een beleving die zij als echt en oorspronkelijk ervaren. In de snelle en vluchtige wereld van nu vragen mensen steeds meer om authenticiteit. Die hang naar authenticiteit kleurt het concurrerend klimaat waarin instellingen voor amateurkunst zich bevinden. Het vraagt van instellingen om slimmere samenwerkingsverbanden met partners uit andere sectoren en om inzicht in de keuzes die klanten maken. Daarnaast is het in dit licht belangrijk dat instellingen aansluiting vinden bij maatschappelijke ontwikkelingen, zoals e-learning, nieuwe manieren van (net)werken en respect voor tradities in combinatie met vernieuwende vormen van kunst en cultuur. Enkele voorbeelden van deze combinatie zijn de trend van crafting of de combinatie van traditie met moderne vormen van blaasmuziek.

Ook op het terrein van sociaal-artistieke projecten in de wijk of de *community arts* vinden uiterst relevante ontwikkelingen plaats. Het ontwikkelen van kunstprojecten met buurtbewoners vanuit een sociale vraag draagt bij aan verbinding en talentontwikkeling. Bedrijven en instellingen die actief zijn in de wijk zien dat ook steeds meer in. Zij maken steeds vaker gebruik van kunst in de wijk om zo een artistiek antwoord te geven op een sociale vraag. Deze samenwerking leidt direct tot maatschappelijke meerwaarde.

6.1. bevindingen

Het niveau van de *community arts* in Nederland is hoog en de activiteiten zijn zeer waardevol. De commissie is van mening dat juist deze vormen van kunst een bijdrage kunnen leveren aan de maatschappelijke betrokkenheid en het eigenaarschap van de kunsten bij mensen uit alle lagen van de bevolking.

Tot de ontwikkelinstellingen behoren nu ook instellingen die een koepelrol vervullen binnen hun discipline, maar die geen bijzondere ontwikkeltaak hebben.

Met name voor de instellingen die actief zijn op het gebied van de *community arts* geldt dat hun producerende activiteiten erg lokaal gericht zijn.

Ook voor de ontwikkelinstellingen op het gebied van amateurkunst en sociaal artistieke projecten geldt dat zij verschillen in de mate waarin zij daadwerkelijk nieuwe werkwijzen ontwikkelen en in de aandacht die zij hebben voor het vastleggen en overdraagbaar maken hiervan. In veel van de gesprekken werd (impliciet) duidelijk dat de passie zit in de productie van activiteiten en niet in het overdragen van de methode. Het daadwerkelijk in gang zetten van een ontwikkeling die verder gaat dan de eigen instelling blijkt ook voor veel instellingen in deze categorie lastig. De commissie is van mening dat lokaal producerende instellingen die niet of nauwelijks aandacht besteden aan de verplichtingen die samenhangen met hun voorhoedepositie, niet ondersteund zouden moeten worden door een landelijk stimuleringsfonds als het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Overdracht van de werkwijze of methode vindt vaak plaats via publicaties. De commissie twijfelt over de effectiviteit van deze overdrachtsvorm.

6.2. conclusies en aanbevelingen amateurkunst

Vanuit deze constatering adviseert de commissie om binnen het programma Innovatie amateurkunst ruimte te bieden aan:

- meerjarige programma's voor innovatieve vormen van kunstbeoefening, waarin de mogelijkheid wordt geboden om te experimenteren met nieuwe werkwijzen en samenwerkingsverbanden;
- de verdere ontwikkeling van sociaal-artistieke projecten in de wijk zodat deze nog meer inzetbaar zijn voor sociale vraagstukken.

7. Vakinhoudelijk functioneren van instellingen: ontwikkeling van toptalent nu en in de toekomst

Wanneer jonge mensen over een uitgesproken artistiek talent beschikken zijn er tal van mogelijkheden dit talent verder te ontwikkelen. De piramide van talentontwikkeling begint met een eerste aanraking in het onderwijs of in de wijk en gaat via de verdere ontwikkeling van talent in de vrije tijd naar verdere verdieping van toptalent. Om ervoor te zorgen dat talenten de kans krijgen om 'er uit te halen wat er in zit' is het van belang dat de verschillende activiteiten in de verschillende fases van de ontwikkeling van een toptalent goed op elkaar aansluiten. Het bewustzijn van initiatieven voor de ontwikkeling van toptalent van hun positie in een langere keten is daarvoor van groot belang.

Het zichtbaar maken van toptalent stimuleert anderen om hun talent te ontdekken.

7.1. bevindingen

Een aanzienlijk deel van de ontwikkelinstellingen in de BIS houdt zich bezig met talentontwikkeling, met name talentontwikkeling binnen de discipline muziek.

De aangeboden activiteiten zijn gericht op de voorbereiding op het kunstvakonderwijs of vormen een alternatieve route richting een professionele carrière daar waar het aanbod van het kunstvakonderwijs achterblijft. De instellingen vervullen daarmee een waardevolle taak met een meerwaarde ten opzichte van andere voorzieningen die gericht zijn op jonge talenten die veelal vanuit het onderwijs zijn georganiseerd. Jonge talentvolle amateurs krijgen uitdagende en stimulerende activiteiten aangeboden. De deelname aan deze activiteiten zorgt er niet alleen voor dat het beste uit hen naar boven wordt gehaald, maar helpt de jonge deelnemers ook om een bewuste keuze te maken voor het kunstvakonderwijs of een professionele carrière.

Gelet op de internationale concurrentie op topniveau zal er ook bij een afnemend aantal lesplaatsen binnen het conservatorium behoefte blijven aan deze activiteiten.

In een enkel geval gaat het niet om voorbereiding of aanvulling op het kunstvakonderwijs, maar om activiteiten die gaten in het curriculum van het kunstvakonderwijs opvullen.

De afgelopen jaren zijn er ook steeds meer talentenjachten te zien op televisie. De talentenjachten die deel uitmaken van de basisinfrastructuur hebben ten opzichte van deze tv-talentenjachten een meerwaarde in die zin dat de ondersteunde talentenjachten, en daarmee ook hun deelnemers, onafhankelijk zijn. Hun artistieke ontwikkeling en vakmanschap staan centraal en hun persoonlijke keuzes daarin staan voorop.

Een deel van de ondersteunde instellingen is erg op zichzelf gericht. Dit komt de effectiviteit en efficiency van de activiteiten niet ten goede. Voor de ontwikkeling van talent is het van belang dat de overgang tussen de verschillende fases in de ontwikkeling soepel verloopt en ook voor de instellingen

zelf is het goed om kennis te hebben van de activiteiten in voorgaande en volgende fases en van activiteiten die in dezelfde fase door andere partijen worden aangeboden.

De commissie is van mening dat er in de infrastructuur voor talentontwikkeling meer aandacht nodig is voor de keten van amateur naar professional. Daarbij zouden instellingen bewust moeten zijn van hun rol en positie in de keten in combinatie met de wijze waarop zij jonge talentvolle amateurs scouten of werven en aandacht hebben voor het vervolgtraject.

7.2. conclusies en aanbevelingen

De commissie is van mening dat de ondersteunde instellingen op het gebied van talentontwikkeling een belangrijke meerwaarde hebben voor de sector. De commissie vindt wel dat er in de infrastructuur voor talentontwikkeling meer aandacht nodig is voor de keten van amateur naar professional. Echter, instellingen moeten zich ook bewuster zijn van hun rol en positie in de keten. Het is belangrijk dat zij een doordachte visie hebben op de wijze waarop zij jonge talentvolle amateurs scouten of werven en aandacht hebben voor het vervolgtraject en dat zij daarbij nadenken over hun eigen taak en de mogelijkheid om samen te werken met andere instellingen.

Het nieuw op te zetten programma talentontwikkeling moet een impuls gaan geven aan de samenwerking tussen de verschillende partijen die actief zijn op het gebied van talentontwikkeling. Daarnaast moet het programma aandacht schenken aan de mate waarin de betrokken instellingen handelen vanuit de behoeften en wensen van de talenten zelf en vanuit een bewustzijn van de talentontwikkelingsketen en hun positie daarin.

TOT SLOT

Tot slot merken wij op dat wij samenwerking tussen rijk, provincies en gemeenten noodzakelijk achten in de programma's voor cultuureducatie, amateurkunst en talentontwikkeling van de toekomst. Als gevolg van de bezuinigingen zien wij steeds meer voorbeelden van decentrale overheden die de gevolgen van de beëindiging van de rijkssubsidies voor de professionele, producerende instellingen 'opvangen' ten koste van de lokale infrastructuur op het gebied van cultuurparticipatie. Een ontwikkeling die een groot risico in zich draagt voor de reeds diffuse, maar rijke infrastructuur die Nederland kent. Het is juist nu nodig een beperkt aantal instellingen toe te rusten een landelijke of regionale positie in te nemen. Vanuit deze positie kunnen zij de taak van cultuureducatie, amateurkunst en talentontwikkeling vormgeven. Daarbij is het van belang dat deze instellingen zich goed bewust zijn van hun eigen kracht en hun rol, en dat zij de mogelijkheden om samen te werken met anderen uitputtend hebben onderzocht. Zo kunnen zij in de nieuwe subsidieperiode vanuit hun eigen kracht en in samenspel met elkaar onderdeel zijn van en bijdragen aan een stevige sector.

Als laatste benadrukken wij nogmaals het belang om in de regeling van de toekomst vooraf heldere eisen te stellen aan de programma's en vervolgens rust en ruimte voor de verantwoording te geven. Deze opgave geldt voor overheidsregelgeving in bredere zin. Een mooie voorzet voor hoe het anders kan staat omschreven in het advies *Burgerkracht, de toekomst van sociaal werk in Nederland* van de Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling. Een aanpalende sector met gelijksoortige problematiek op stelselniveau. Wij pleiten voor ruimte en vertrouwen vanuit de overheid. Om instellingen de kans te geven een andere wijze van denken, ordenen en aansturen te vinden. Waarin meer ruimte komt voor 'burgerkracht' en dynamiek van de samenleving en een beperktere rol van de overheid. Een omslag van dienstverlening naar dienstbaarheid... om voor iedereen de mogelijkheid te bieden om zijn of haar talent, creativiteit en passie te ontdekken en te ontwikkelen.

Colofon

Samenstelling van de commissie

Suzanne Leclaire-Noteborn (voorzitter), directeur kunstencentrum Pier-K te Hoofddorp

Jeannette Smit, (vice-voorzitter), directeur Theater Bellevue te Amsterdam

Cees Hageman, programmamanager Amstelland Bibliotheken

Ariëtte Kasbergen, Manager muziekschool SKVR

Lucie Musterd, zelfstandig adviseur

Tanja Vranic, programme officer Arts & Culture Hivos te Den Haag

Ondersteuning commissie

Marie-Louise Smolenaars, secretaris

Illustratie

Paul de Vries

Michiel Kunnen